

MEZEI ERNŐ:

Tiszaeszlár

1881-ben Ónody tette először szóvá a tiszaeszlári eseményeket a parlamentben. Mikor két-három nap múlva a költségvetés kérdésében felszólaltam, akkor csak néhány odavetett mondatban mutattam rá azokra a mérgezési tünetekre, amelyeket lelkiismeretlenül a közvéleménybe beledobtak. Bízam benne, hogy az igazságnak napfényre kell jutnia és a könnyelmű, rosszindulatú vádak önmagáktól fognak összeomlani.

A gyenge kezdet azonban csakhamar nagyobb hullámokat vetett. *II. Sándor cár* meggyilkolása nyomán Oroszországban véres pogromok kezdődtek és Kisenevből, Odesszából nemcsak hírek indultak meg felénk, hanem az üldözött zsidók áramlata is, akik Galíciában telepedtek meg, de egy részük keleti határainkon hozánk is eljutott. A parlamentben villamos feszültség lett úrrá, amely nemcsak interpellációkban és feliratokban nyilatkozott meg, hanem hosszú vitát provokált a bevándoroltakról is. Wahrman Mór védte meg a megtámadott zsidóságot és ezen beszéde alkalmával éles megjegyzéseket tett *Istóczy* ellen. Az ülés után *Istóczy* a folyosón tetteleg inzultálta Wahrmannt és az ügynek folytatása lovagias affér, majd rendőri beavatkozás lett. Ekkor már engem is komor gondolatok töltötték el. Az antiszemitizmusnak természetesen társadalmi téren is voltak nyomai...

Miért? Ez lett az örökös kérdés, amely bennem lobogott. Mi okozhatta és milyen érdek sugallta, hogy abból az esetből, amely egyszerű bűnügynek, sőt alaptalan gyanúnak indult, egyszerre viharos veszedelem és vad emberhajsza lett. A közvéleményt nem is lehet egyoldalulag hibáztatni. Az csak felvevője volt a méreganyagnak, melyet korcsmákon és kaszinókon keresztül közvetítettek neki. Én akkor rögtön láttam,

hogy ennek a viharnak és ennek a fergetegnek mély-séges társadalmi háttere van. Vannak bizonyos rétegek, amelyek az antiszemitizmus állandó forrásai. Nyugodt, csendes időkben vékony erecskék formájában szivárognak ki a hangulatok és izgatások ebből a reservoirból. De ha viharos idők vannak, akkor vad áradatként fékét veszítve zúg, tombol és rombol a fergeteggé nőtt zsidóellenes hangulat.

Ez a társadalmi háttér volt tulajdonképpen motora a közhangulatnak és az eseményeknek. Láttam azt is, hogy nem a köznép körében váltott ki hangulatokat ez az eset, pedig ez lett volna a természetesebb, hiszen a vérvádak meséje és egyéb történetek, a boszorkánytörténetekkel együtt inkább az egyszerű nép körében voltak elterjedve. Mégis, még azokban a falvakban és községekben is, melyek belejátszottak ebbe a pörbe, melyek az eseményeknek színterei voltak, nyugalom és csend volt, a zsidók elleni hangulat legcsekélyebb megnyilvánulása sem volt észlelhető. Olyan körök voltak a legszenvedélyesebbek, amelyek az intelligenciájuknál fogva legtávolabb állottak a vérvád babonájától, amelyben való hit lehetett volna egyedüli alapja az akkori antiszemita közhangulatnak.

Ősszel már azzal az elhatározással tértem vissza, hogy *interpellálni* fogok a parlamentben. Meg voltam győződve róla, hogy ez az a hely, melyen nyugodtan és higgadtan fogják megítélni az eseményeket, hiszen az egész világ szeme figyelte a parlament működését. Legelőször pártomnak jelentettem be a készülő interpellációt. Tervem általános megütközést keltett. *Madarász* József volt az első, ki keményen megtámadott, pedig őt a jogegyenlőség buzgó harcosának ismerte mindenki. *Polonyi* Géza ugyanakkor a másik szobába vezetett be és megpróbálta, hogy a telkemre beszéljen. *Mocsáry* Lajos, a párt elnöke eljött a lakásomra. Meg akarta értetni velem, hogy a párt a közhangulat-

tál nem szállhat szembe és ez az interpelláció megro-
taná a párttal szemben való bizalmas viszonyomat.

Lehet, hogy rossz hallásom ezúttal előnyömre volt,
talán ez okozta, hogy megtört rajtam minden külső
rábeszélés és mindennél erősebben azt a belső lelki
hangot hallottam, amely parancsolóan hajszolt en-
gem arra, hogy a zsidóságot megvédjem.

... Interpellációm hírére az antiszemita szócsövek
azt híresztelték, hogy a Kagál nevű zsidó világszövet-
ség megfizetett és lepénzelt bérence vagyok. Ez sem
riasztott vissza. *Mégis interpelláltam...*